

планирование ресурсов, разработка рекламного продукта(ов), реализация рекламной кампании факультета и выпускающих кафедр, определение эффективности рекламной кампании, а также в целом контроль в виде обратной связи на каждом из этапов.

Предложены методы оценки коммуникационной и экономической эффективности рекламных кампаний и рекламной деятельности, а также вариант отчета эффективности рекламных мероприятий, что усиливает практическую значимость разработки.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Матвеева Т.В. Современные тенденции развития маркетинга образовательных услуг / Т.В. Матвеева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rusnauka.com>.
2. Каверина Е.А. Организация рекламной деятельности вуза : [учебное пособие] / Е.А. Каверина. – СПб. : Престо, 2007. – 183 с.
3. Муравьев В.Б. Разработка рекламной стратегии вуза в современных экономических условиях :

автореф. дис. ...канд. экон. наук : спец. 08.00.05. / В.Б. Муравьев. – М., 2011. – 17 с.

4. Аутсорсинг маркетинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bigfish-consulting.com/autsorsing-marketinga/autsorsing-marketinga-2/>.
5. Сорокина Т.В. Финансирование образования в Республике Беларусь : [монография] / Т.В. Сорокина [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2010. – 203 с.
6. Литвинова Н.П. Маркетинг образовательных услуг / Н.П. Литвинова, Е.Н. Подшибякина, В.В. Шереметова. – СПб. : Казань, 2002. – 360 с.
7. Асеева Е.Н. Организация рекламной кампании / Е.Н. Асеева, П.В. Асеев. – М. : ПРИОР, 2007. – 111 с.
8. Неретина Е.А. Использование интегрированных маркетинговых коммуникаций в продвижении образовательных услуг вуза / Е.А. Неретина, А.Б. Макарець // Маркетинг образования. – 2013. – № 1. – С. 3–12.
9. Бокарев Т.С. Оценка эффективности рекламных кампаний / Т.С. Бокарев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.promo.ru.effectl.
10. Яшева Г.А. Планирование рекламной кампании на основе оптимизационных моделей / Г.А. Яшева // Белорусский экономический журнал. – 2011. – № 3. – С. 74–79.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ» CONCEPT OF FINANCIAL MECHANISM

У статті розглянуто основні теоретико-методологічні підходи до розкриття змісту поняття «фінансовий механізм», уточнення та доповнення яких забезпечило формування власного концептуального бачення зазначеної фінансово-економічної категорії. Застосовано комплексний підхід, що передбачає одночасне розуміння вказаної категорії як засобу внутрішньої організації фінансових відносин, засобу реалізації управлінських рішень в управлінні фінансовими ресурсами та засобу реалізації впливу фінансів на господарську діяльність підприємств. Методологія дослідження спирається на засади системного підходу, згідно з яким у системі управління фінансовими ресурсами підприємства фінансовий механізм та фінансовий менеджмент виділено у дві окремі підсистеми з притаманними кожній із них функціями. У структурі фінансового механізму як основні елементи виділяються фінансові інструменти та фінансові індикатори. Функціонування фінансового механізму в системі управління фінансовими ресурсами підприємства розглядається під впливом решти підсистем цієї системи, а також зовнішніх факторів, зумовлених функціонуванням держави та фінансового ринку.
Ключові слова: важіль, інструмент, метод, управління, фінансові відношення, фінансовий менеджмент, фінансовий механізм, фінансові ресурси.

В статье рассмотрены основные теоретико-методологические подходы к исследованию понятия «финансовый механизм», уточнение и дополнение которых обеспечило формирование собственного концептуального видения указанной финансово-экономической категории. Для раскрытия экономического содержания финансового механизма авторами применен комплексный подход, предусматривающий одновременное понимание указанной категории как средства внутренней организации финансовых отношений, средства реализации управленческих решений в управлении финансовыми ресурсами и средства реализации влияния финансов на хозяйственную деятельность предприятия. Методология исследования опирается на принципы системного подхода, согласно которому в системе управления финансовыми ресурсами предприятия финансовый механизм и финансовый менеджмент выделены в две отдельные подсистемы с присущими каждой из них функциями. В структуре финансового механизма в качестве основных элементов выделяются финансовые инструменты и финансовые индикаторы. Функционирование финансового механизма в системе управления финансовыми ресурсами предприятия рассматривается под влиянием остальных подсистем этой системы, а также внешних факторов, обусловленных функционированием государства и финансового рынка.
Ключевые слова: рычаг, инструмент, метод, управление, финансовые отношения, финансовый менеджмент, финансовый механизм, финансовые ресурсы.

УДК 658.15:336

Метеленко Н.Г.

д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізька державна інженерна академія

Шульга О.П.

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізька державна інженерна академія

The article reviewed the main theoretical and methodological approaches to disclosure of what constitutes "financial mechanism". Synthesis and complement these approaches allowed the authors to create our own conceptual vision that category. This is reflected in the answers to the main discussion issues on the organization and operation of the financial mechanism. To expand the economic content of the financial mechanism authors used a comprehensive approach that involves the simultaneous understanding of this category as a means of internal financial relations, means of implementation of management decisions in the management of financial resources and implementing financial impact on the business activities of enterprises. Research

methodology is based on the principles of a systematic approach, whereby in the management of financial resources and the financial mechanism of financial management highlighted in two separate subsystems with inherent to each of these functions. The structure of the financial mechanism as key elements of allocated financial instruments and financial indicators. The functioning of the financial mechanism in the management of financial resources is considered under the influence of other subsystems of the system, as well as external factors caused by the operation of the state and the financial market.
Key words: lever, a tool, a method of management, financial relations, financial management, financial mechanism, financial resources.

Постановка проблеми. Формування ефективного організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення господарської діяльності промислового підприємства потребує чіткого усвідомлення в ньому місця та функцій фінансового механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі концептуальні аспекти функціонування фінансового механізму висвітлюються з позицій теорії фінансів у працях Кириленко О.П., Юрія С.І., Алексеєнко Л.М., Зятковського І.В., Федосова В.М., Венгер В.В., Петровської І.О., Клинового Д.В., Кравчук Н.Я., Горина В.П., Ясеновської Т.Б., Опаріна В.М., Василик О.Д., Карпшин Н.І., Салиги С.Я., Веклич О.О., Беляєвої К., Черкашиної Л.О., Корнилюк А.В. та ін. Однак маємо зазначити, що більшість досліджень фінансового механізму зосереджено на ролі держави в його формуванні. Поряд із тим із позицій економіки та управління підприємствами категорія «фінансовий механізм» є недостатньо дослідженою, що породжує багато дискусійних питань та перешкоджає формуванню науково обґрунтованого організаційного механізму фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств.

Дискусійними на даний час залишаються питання: розкриття змісту та функцій фінансового механізму з позицій економіки підприємства; внутрішньої будови (структури) фінансового механізму; позиціонування фінансового механізму відносно системи управління фінансовими ресурсами підприємства (тобто чи є фінансовий механізм складовою частиною такої системи або елементом зовнішнього середовища); позиціонування фінансового механізму відносно фінансового менеджменту підприємства та розмежування їх функцій в системі управління фінансовими ресурсами підприємства; існування окремих фінансових механізмів (на рівні держави, регіону та суб'єктів господарювання).

Постановка завдання. Метою даної статті є формування власного концептуального погляду на економічний зміст категорії «фінансовий механізм» шляхом надання відповідей на вказані питання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У науковій літературі прийнято глобально виділяти два концептуальні підходи до розкриття змісту фінансового механізму.

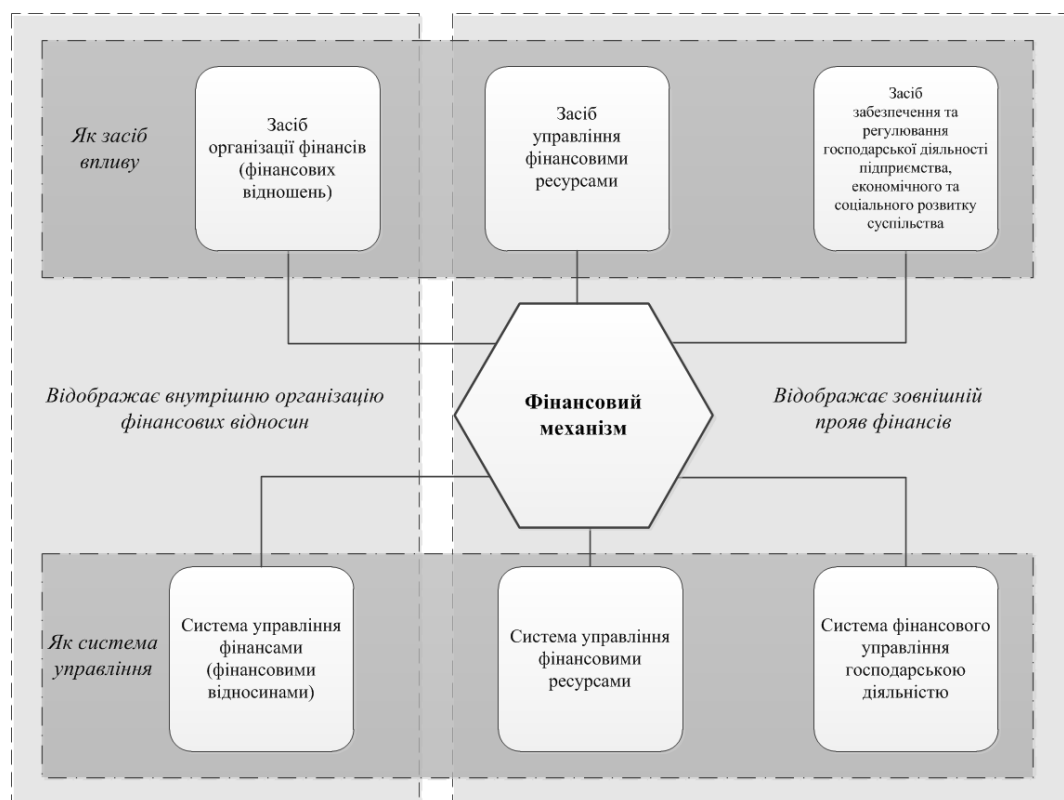
Перший підхід полягає в тому, що під фінансовим механізмом розуміють функціонування самих фінансів підприємств. Матеріальним відображенням фінансових відносин є грошові потоки. Організація цих потоків, порядок їх здійснення відбувається за певними правилами, певними напрямками, що і характеризує фінансову «техніку». Такий підхід до визначення фінансового механізму відображає внутрішню організацію функціонування фінансів підприємств.

Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає в тому, що його розуміють як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток підприємства. Даний підхід відображає зовнішню дію функціонування фінансів підприємств, характеризує фінанси як вирішальний фактор впливу апарату управління на економічний стан підприємства.

Проте проведений детальний аналіз наявних дефініцій дав нам змогу виділити шість концептуальних підходів до розуміння сутності фінансового механізму, що зустрічаються з більшою чи меншою деталізацією в сучасній науковій літературі (рис. 1).

З урахуванням етимології терміну «механізм», що в перекладі з грецької мови означає знаряддя, пристрій, у фінансово-економічній літературі під фінансовим механізмом розуміється:

- засіб організації фінансів (або фінансових відносин) як на рівні національного господарства, так і на рівні окремих його суб'єктів (держави, галузі, підприємства);
- засіб управління фінансовими ресурсами;
- засіб забезпечення та регулювання господарської діяльності підприємства, економічного та соціального розвитку суспільства;
- система управління фінансами (фінансовими відношеннями);
- система управління фінансовими ресурсами;
- система фінансового управління господарською діяльністю.

Рис. 1. Класифікація концептуальних підходів до розкриття економічного змісту фінансового механізму

Джерело: складено авторами

Таким чином, можна констатувати, що в основу концептуалізації поняття «фінансовий механізм» окремими авторами закладено не лише природу його функціонування (внутрішню або зовнішню), а також його розуміння як системи управління в цілому або як її елементу (засобу, пристрою, тобто буквально механізму). Крім того, погляди авторів також розходяться відносно об'єкту впливу, що завдається фінансовим механізмом. Таким об'єктом у різних авторів визнаються фінансові ресурси, фінансові відносини, фінансова або господарська діяльність підприємств.

Надамо критичну оцінку вказаним підходам та розпочнемо з тих, що розглядають фінансовий механізм як систему управління.

Як систему управління фінансами в свої роботах визначають Артус М.М., Крамаренко Г.О., Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Сенчагов В.К., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., досліджуючи які мусимо визнати, що за вказаного підходу існує або повне ототожнення фінансового механізму із фінансовим менеджментом, або межа між вказаними категоріями є розмитотою.

Так, Поддєрьогін А.М. зазначає, що «фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів із метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності». До структури фінансового

механізму автором віднесено фінансові методи (у т. ч. прогнозування, планування тощо), фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення (у т. ч. такі елементи, як бухгалтерський, статистичний, управлінський облік та звітність). Тобто до структури фінансового механізму автором віднесені окремі елементи фінансового менеджменту. Поряд із тим науковець зазначає, що «зміст фінансового менеджменту полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства» [12, с. 17].

Вказані неточності присутні також у роботах інших авторів. Зокрема, Сенчагов В.К. характеризує фінансово-кредитний механізм як взаємопов'язану систему методів фінансово-кредитного планування, фінансово-кредитних важелів і форм організації управління фінансами і кредитом. Артус М.М. ототожнює фінансовий механізм із фінансовим менеджментом, який включає механізми управління фінансовими відносинами і грошовими коштами. Крамаренко Г.А. у складі фінансового механізму як системи управління фінансами виділяє дві підсистеми: керуючу (суб'єкт управління) та керовану (об'єкт управління, до якого відносить як фінансові відносини, так і фінансові ресурси та їх джерела).

Вищезазначені недоліки присутні також за підходу до розуміння сутності фінансового механізму

як системи управління фінансовими ресурсами у працях Балабанова А.І., Балабанова І.Т., Ковальова В.В.

Зокрема, Балабанов А.І. та Балабанов І.Т. визначають фінансовий механізм як систему дії фінансових важелів, які виражаються в плануванні, організації, стимулюванні використання фінансових ресурсів. На думку вказаних авторів, фінансовий механізм включає фінансові методи, фінансові важелі, нормативне, законодавче, інформаційне забезпечення. Схожої позиції дотримується Ковальов В.В., розуміючи під фінансовим механізмом систему організації, планування та використання фінансових ресурсів. До складу фінансового механізму автором віднесені фінансові інструменти, фінансові прийоми та методи, а також системи, які забезпечують реалізацію механізму (кадрове, правове, нормативне, інформаційне, технічне, програмне забезпечення) [6, с. 50]. На нашу думку, спираючись на наведені визначення, ускладнюється розмежування фінансового механізму, фінансового менеджменту та фінансового забезпечення.

Опарін В.М. та Венгер В.В. визначають фінансовий механізм як засіб здійснення фінансової політики, складну систему впливу на різні сторони діяльності окремих суб'єктів. При цьому Опарін В.М. вводить у структуру фінансового механізму організаційні структури державного рівня з функціями правового регламентування, планування, організації та контролю, а Венгер В.В. до складу фінансових методів відносить планування, прогнозування, стимулювання, що вказує, відповідно, на повне або часткове ототожнення фінансового механізму з фінансовим менеджментом.

З огляду на виявленні неточності, ми вимушені не погодитися з концептуальним визначенням фінансового механізму як системи управління. Аргументуємо власну позицію, спираючись на результати досліджень Бланка І.О., Школьника І.О., Терещенка О.О., Самсонова Н.Ф. та Завадського Й.С.

У роботах Бланка І.О. та Школьника І.О. фінансовий менеджмент визначається як система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів.

Розвиваючи цю тезу, дослуховуємося до думки Терещенка О.О., який убачає зміст фінансового менеджменту у виробленні управлінських рішень щодо найефективнішого використання фінансового механізму. Крім того, у роботах Самсонова Н.Ф. та Завадського Й.С., де фінансовий менеджмент досліджується, відповідно, на засадах процесного та системного підходів, йдеться про реалізацію фінансового менеджменту в управлінні фінансовими ресурсами засобами фінансового механізму.

Принципу розмежування фінансового менеджменту та фінансового механізму у своїх роботах також дотримуються Гавкалова Н.М. та Уліна С.Л., розглядаючи їх як окремі елементи фінансового управління [2; 10].

З огляду на вищезазначене, ми не маємо підстав: визнавати фінансовий механізм системою управління фінансами або фінансовими ресурсами, або господарською діяльністю; ототожнювати фінансовий механізм із фінансовим менеджментом; визнавати елементи фінансового менеджменту підсистемами у складі фінансового механізму.

Поряд із тим вищенаведені результати наших досліджень дають нам усі підстави розглядати фінансовий механізм як засіб реалізації певного управлінського впливу згідно з другим концептуальним підходом, означеним вище (рис. 1).

Як засіб організації фінансів фінансовий механізм визначено в роботі Дробозіної Л.А. [11, с. 90]. Дану категорію автор досліджує на засадах системного підходу, розуміючи під фінансовим механізмом систему встановлених державою форм, видів і методів організації фінансових відносин.

Схожої позиції дотримується й Родіонова В.М., визначаючи фінансовий механізм як сукупність способів організації фінансових відносин, що застосовуються суспільством із метою забезпечення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку. Маємо зазначити, що у цьому разі підхід є дещо ширшим від попереднього, оскільки в ньому поряд із внутрішнім змістом фінансового механізму також відзначається потенціал зовнішнього прояву його дії.

Як засіб управління фінансовими ресурсами розглядають фінансовий механізм низка російських учених. Зокрема, Казак О.Ю. зазначає, що фінансовий механізм є засобом впливу суб'єкта на об'єкт фінансової системи, зовнішня форма виявлення практичної реалізації функції фінансів. Базарова Б.Г. вказує, що «об'єктом фінансового механізму є фінансові грошові ресурси (цільові грошові фонди)» [1, с. 17–18]. Іваницький В.П. та Мельникова Є.І. визначають фінансовий механізм як сукупність форм і методів формування та використання господарюючими суб'єктами легальних грошових фондів для забезпечення їх функцій [5, с. 91].

Фінансовий механізм як засіб управління фінансовими ресурсами розглядається також у роботах українських учених. Зокрема, Зятковський І.В. розуміє під фінансовим механізмом сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансової діяльності підприємства [4]. Аналогічної думки дотримуються Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л., Юрій С.І., Василик О.Д.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує позиція Гудзь О.Є., яка розглядає фінансовий

механізм як сукупність форм і методів зовнішнього й внутрішнього впливів на формування, використання та нагромадження фінансових ресурсів із метою забезпечення ними господарської діяльності підприємства та підвищення ефективності і прибутковості виробництва [3, с. 11]. Автори, таким чином, одночасно визнають фінансовий механізм засобом управління фінансовими ресурсами та засобом впливу на господарську діяльність. Окрім того, цінним для нас є розуміння фінансового механізму як пристрою, що передає на підприємство вплив зовнішнього середовища та реалізує вплив внутрішнього середовища підприємства.

Підсумовуючи вищенаведені підходи до розкриття змісту фінансового механізму, ми вважаємо їх взаємодоповнючими, враховуючи також їх різний рівень досліджень. Так, перший із підходів є суто фінансовим та відображає внутрішню організацію фінансових відносин. Другий підхід є адаптованим до досліджень на рівні управління фінансовими ресурсами з позицій економіки та управління підприємствами. Третій підхід забезпечує врахування впливу фінансів у дослідженнях загального управління підприємствами, галузями, регіонами та на макрорівні.

На нашу думку, поєднання всіх трьох підходів в єдиний підхід можливе за умови вірного визначення структури фінансового механізму.

Спираючись на результати досліджень Ковальова В.В., Опаріна В.М., Райзенберга Б., Лозовського Л., Стародубцева Є., Львовичкіна С.В., Сокоринської І.Г., Артус М.М., Єпіфанова А.О., Москаленко В.П., Шипунової О.В., Кірейцевої Г.Г., констатуємо, що управлінський вплив фінансового механізму реалізується з використанням фінансових інструментів.

Окрім того, дослуховуючись до думки таких відомих дослідників у сфері теорії фінансів та авторів підручників, як Кириленко О.П., Венгер В.В., Петровська І.О., Клиновий Д.В., Кравчук Н., Опарін В.М., Василик О.Д., ми визнаємо, що державне фінансове регулювання засноване на застосуванні інструментів та важелів, які здатні стимулювати або стримувати господарську діяльність підприємств. Поряд із тим ми маємо зазначити, що макроекономічний рівень досліджень, проведених указаними авторами, зумовлює їх зосередження на інструментах та важелях фінансового механізму як інструментарію винятково методу фінансового регулювання, тоді як фінансове забезпечення певним чином відмежовано від такого інструментарію та пов'язується в зазначених роботах винятково з формами фінансування (самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування тощо). Ми не можемо погодитися з таким підходом, ураховуючи, що фінансування – це лише один із видів широкого спектру фінансових відносин, які генеруються та регулюються інструментами фінансового меха-

нізму. Крім того, фінансове забезпечення як метод фінансового управління має охоплювати не лише процеси мобілізації фінансових ресурсів, але й їх розподіл, використання та формування, що є зовнішнім проявом таких видів фінансових відносин, як резервування (у тому числі страхування), оподаткування, ціноутворення, здійснення розрахунків, отримання доходів, тезаврація прибутку тощо. Таким чином, ми вважаємо, що фінансове забезпечення господарської діяльності як метод фінансового управління також базується на використанні фінансових інструментів.

Окрема категорія авторів, зокрема Балабанов А.І., Балабанов І.Т., Поддєрьогін А.М., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Дробозіна Л.А., Юрій С. та Федосов В., у структурі фінансового механізму взагалі не виділяють фінансових інструментів, а управлінський вплив на фінансові ресурси пов'язують винятково з дією фінансових важелів. Поряд із тим, розглядаючи склад важелів, до яких, зокрема, А.М. Поддєрьогін відносить прибуток, дохід, амортизаційні відрахування, ціну, податки, орендну плату, фінансові санкції, відсотки, цільові грошові фонди, пайові внески, інвестиції, форми розрахунків, види кредитів, дисконт, валютні курси, ми відмічаємо в їх складі як фінансові інструменти, так і вбудовані в них важелі регулювання (наприклад, податки та фінансові санкції або види кредитів та відсотки за кредит).

Водночас обґрунтованою ми вважаємо позицію Терехуха А.А., який нерозривно пов'язує дію господарських методів із використанням інструментів та вбудованих у них важелів. Він, зокрема, зазначає, що «інструменти можна визначити як тактичні засоби, що застосовуються для методів впливу на виконання певних завдань. <...> Інструменти несуть конкретне навантаження та мають чітко визначену сферу застосування. <...> Важелі діють у межах окремого інструменту. Від закладених параметрів важелів залежить дієвість методу й інструменту» [9, с. 34].

Незважаючи на поширення в наукових колах тенденції щодо визнання фінансових інструментів елементами фінансового механізму, єдиного погляду на сутність фінансових інструментів досі не напрацьовано, хоча пройдено певний еволюційний шлях у трактуванні цього поняття. Так, спочатку було поширене досить спрощене визначення, згідно з яким виділялися три основні категорії фінансових інструментів: грошові кошти, кредитні інструменти (облігації, кредити, депозити) та способи участі в статутному капіталі (акції, паї). Із розвитком ринків капіталу і появи нових видів фінансових активів, зобов'язань та операцій із ними термінологія все більш уточнювалася, зокрема з'явилася необхідність відмежовування власне інструментів від тих предметів, з якими цими інструментами маніпулюють або які лежать

в основі того або іншого інструменту, тобто від фінансових активів і зобов'язань.

Нині одне з найбільш узагальнених визначень категорії «фінансовий інструмент» знайшло відображення в міжнародному стандарті бухгалтерського обліку IAS 32: «Фінансовий інструмент – це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу в одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу в іншого суб'єкта господарювання» [8].

Ми розуміємо під фінансовим інструментом певний алгоритм, що має форму договору (контракту), за яким між суб'єктами економіки виникають фінансові відносини, зовнішнім проявом яких є мобілізація, розподіл, використання, формування фінансових ресурсів.

Фінансові інструменти формуються ринковим середовищем для задоволення економічних інтересів певних груп суб'єктів економіки. Спосіб використання кожного інструменту визначається

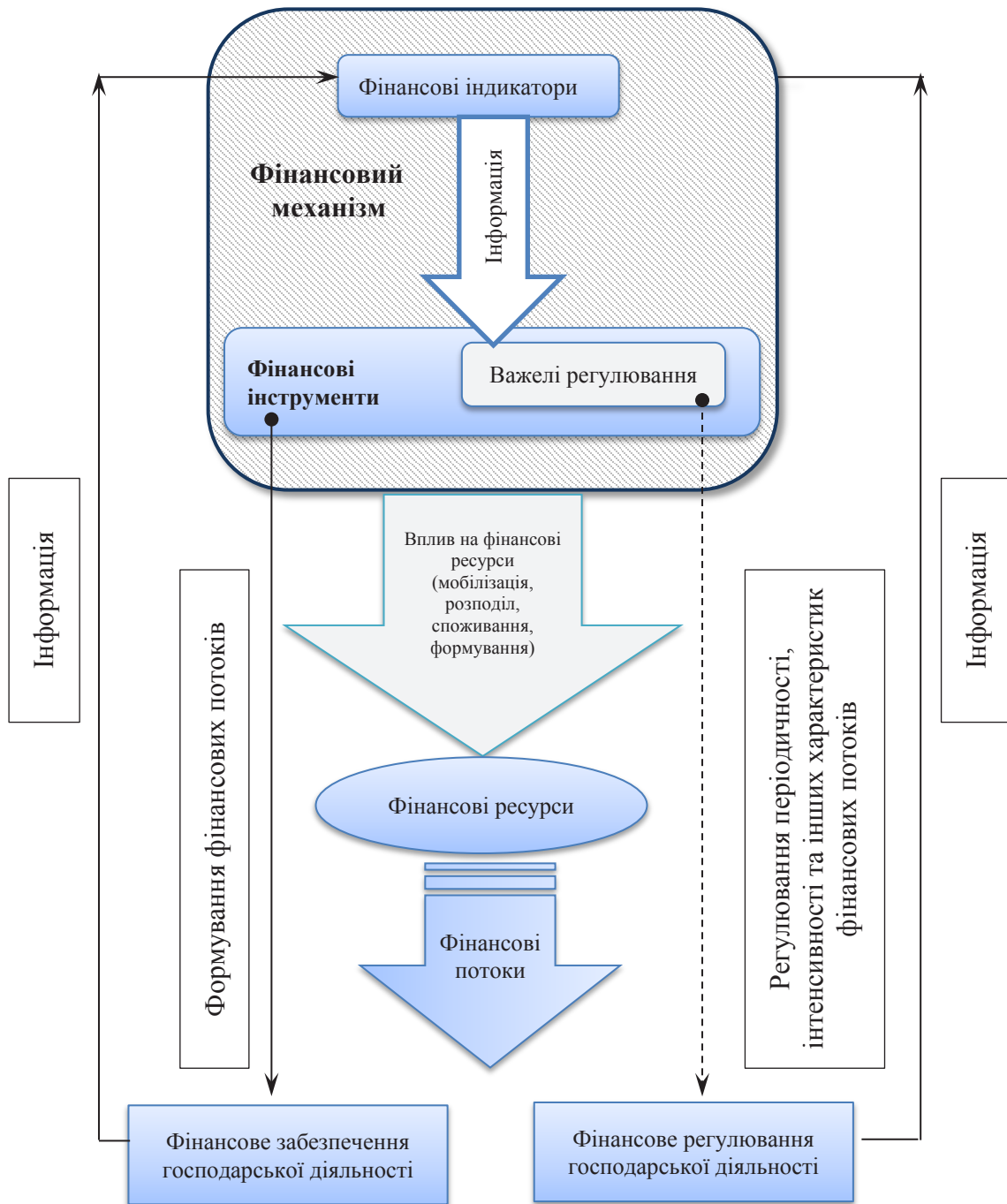

Рис. 2. Структуро-логічна схема функціонування фінансового механізму

Джерело: складено авторами

його власною структурою, елементи якої після закріплення відповідних норм у нормативно-правовій базі набувають характеру важелів регулювання, які, з одного боку, зумовлені економічною природою такого інструменту, а з іншого – можуть активно впливати на характер дії інструменту.

Державне фінансове управління господарською діяльністю базується на маніпулюванні фінансовими важелями як стимулами або санкціями. Методи, якими у цьому аспекті діє держава, визначаються рівнем національної фінансової культури. Управління фінансовими ресурсами на рівні підприємства засноване на прийнятті та реалізації рішень щодо оптимального вибору фінансових інструментів для вирішення поставлених завдань виходячи з параметрів закладених в кожному інструменті важелів та відповідно до рівня фінансової культури підприємства.

Комбінації фінансових інструментів, застосованих у певний спосіб, створюють форми фінансового забезпечення (самофінансування, кредитування, зовнішнє, у тому числі бюджетне, фінансування), кожна з яких несе регулюючий потенціал, який більшою чи меншою мірою, повільно чи більш динамічно впливає на процеси та результати господарської діяльності підприємства.

Погоджуючись із Львовичем С.В. [7, с. 97], зазначимо, що крім фінансових інструментів, за допомогою яких фінансовий механізм здійснює управлінський вплив, до його складу також мають бути включені фінансові індикатори як засоби оцінки такого впливу. Структуро-логічну схему функціонування фінансового механізму як елементу системи управління фінансовими ресурсами підприємства наведено на рис. 2.

Наведена конструкція фінансового механізму не обтяжена організаційними структурами та відповідними до них функціями планування, обліку, контролю, аналізу тощо. Обмеження структури фінансового механізму тільки інструментами та індикаторами дає змогу сприймати його винятково як засіб, пристрій, що здійснює безпосередній вплив на певний об'єкт. Щодо визначення об'єкту такого впливу, то, на нашу думку, окремі вищезазначені підходи є взаємодоповнюючими та можуть бути об'єднані в єдиний методологічний підхід, згідно з яким фінансовий механізм можна одночасно визнати засобом практичної реалізації фінансових відносин у фінансовій діяльності підприємства; засобом реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів; засобом реалізації впливу фінансів на господарську діяльність підприємств (іншими словами – засобом реалізації фінансового управління господарською діяльністю).

Нашу позицію ми аргументуємо так. Фінансовий механізм генерує фінансові відносини, зовнішнім проявом яких є рух фінансових ресурсів. Отже,

фінансовий механізм призводить до руху фінансових ресурсів. Своєю чергою, фінансові ресурси є невід'ємною складовою частиною господарської діяльності підприємств. Відповідно, фінансовий механізм реалізує вплив фінансів на господарську діяльність підприємств.

При цьому ми акцентуємо на функції фінансового механізму, що полягає винятково у забезпеченні необхідним інструментарієм безпосередньої реалізації фінансових відносин або імплементації управлінських рішень, прийнятих у системі фінансового менеджменту. Водночас підготовка та прийняття відповідних рішень реалізується шляхом виконання фінансовим менеджментом (як керуючою системою) функцій планування, обліку, контролю, аналізу, а також функцій формування організаційної та інформаційної структур фінансової служби підприємства. З огляду на зазначене, ми маємо визнати фінансовий механізм та фінансовий менеджмент окремими підсистемами в системі управління фінансовими ресурсами підприємства. Але при цьому нам хотілося б звернути особливу увагу на статус фінансового механізму щодо внутрішнього середовища підприємства. З одного боку, фінансовий механізм працює «всередині» підприємства як механічний засіб, «віртуальне обладнання чи устаткування», засобами якого відбувається трансформація фінансових ресурсів. З іншого боку, фінансовий механізм не може не бути визнаний елементом зовнішнього (щодо підприємства) середовищем. Аргументуємо таку позицію так. Достатньо обґрунтованим на засадах теорії фінансів є той факт, що фінансові відносини пронизують усю національну економічну систему, через це сукупність таких відносин визнається фінансовою системою. Суб'єктами фінансових відносин є принаймні два економічних суб'єкти (підприємство та держава або підприємство та банк тощо), що зумовлює одночасне застосування кількох суб'єктами одного фінансового механізму задля реалізації фінансових відносин та генерування, таким чином, руху фінансових ресурсів.

Підсумовуючи вищезазначене, ми вимушені не погодитися з поглядами низки російських учених, зокрема Родіонової В.М., Поляка Г.Б., Акодів І.А., Іваницького В.П., які виділяють окремо фінансові механізми підприємств, домогосподарств, держави або фінансовий механізм страхування, бюджетний фінансовий механізм тощо.

Ми дотримуємося думки, що фінансовий механізм, сформований зовнішнім ринковим середовищем та закріплений державою у формі нормативно-правової бази, є єдиним універсальним інструментом для всіх суб'єктів економіки та інтегруючим елементом систем управління їх фінансовими ресурсами (рис. 3).

Як підсистема в системі управління фінансовими ресурсами фінансовий механізм має функ-

Рис. 3. Фінансовий механізм як інтегруючий елемент систем управління фінансовими ресурсами

Джерело: складено авторами

ціональні зв'язки з іншими її підсистемами. Так, рівень фінансової культури підприємства визначає спектр фінансових інструментів та індикаторів, які мають використовуватися.

Підсистема фінансового менеджменту організує та реалізує використання вказаних елементів фінансового механізму. Підсистема фінансових ресурсів зазнає впливу інструментів фінансового механізму.

Аналогічні функціональні зв'язки можна виділити між фінансовим механізмом та іншими елементами в системах управління фінансовими ресурсами будь-якого суб'єкта економіки (держави, фінансових установ).

Окрім того, із боку фінансових установ та держави фінансовий механізм зазнає формуючого впливу, оскільки фінансові інструменти створюються на фінансовому ринку для задоволення потреб суспільства у фінансових ресурсах. Роль держави при цьому зводиться до «узаконення» фінансових інструментів та здійснення контролю над дотриманням порядку їх створення та використання суб'єктами фінансових відносин.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного дослідження наявних теоретико-методологічних підходів до сутності фінансового механізму нами сформоване власне бачення основних концептуальних аспектів його організації та функціонування.

1. Фінансовий механізм можна одночасно визнати засобом практичної реалізації фінансових відносин у фінансовій діяльності підприємства; засобом реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів; засобом реалізації впливу фінансів на господарську діяльність підприємств.

2. Вплив фінансового механізму має як кількісну, так і якісну визначеність, оскільки фінанси (як економічні відносини) виконують свої функції (розподілу, регулювання та контролю) одночасно. Відповідно, використання фінансового механізму для реалізації впливу на господарську діяльність підприємств передбачає методи фінансового забезпечення та фінансового регулювання, які є нерозривно пов'язаними та реалізація одного з них передбачає одночасну реалізацію іншого.

3. Щодо методології, то фінансовий механізм доцільно вивчати як систему, елементами якої є фінансові інструменти (якими завдається вплив на фінансові ресурси) із вбудованими важелями та індикаторами (за допомогою яких такий вплив оцінюється).

4. У системі управління фінансовими ресурсами підприємства фінансовий механізм є окремою підсистемою, функція якої полягає в безпосередній реалізації управлінського впливу.

5. Поняття фінансового механізму та фінансового менеджменту не є тотожними, оскільки ми розуміємо їх як окремі підсистеми в системі управління фінансовими ресурсами. Фінансовий менеджмент – це є керуюча система, в якій приймаються та реалізуються рішення щодо управлінського впливу. Фінансовий механізм при цьому є тільки засобом реалізації вказаного впливу.

6. Функціонування фінансового механізму в системі управління фінансовими ресурсами підприємства відбувається під впливом решти підсистем цієї системи, а також зовнішніх факторів, зумовлених функціонуванням держави та фінансового ринку.

7. Ми розуміємо під фінансовим механізмом складову частину господарського механізму, єдиний для всієї фінансової системи країни інструментарій. З урахуванням зазначеного вважаємо недоречним виділяти в окремі фінансові категорії фінансові механізми підприємств, домогосподарств, держави або фінансовий механізм страхування, бюджетний фінансовий механізм тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базарова Г.В. Финансовый механизм управления промышленностью (в условиях экономического эксперимента) / Г.В. Базарова. – М. : Финансы и статистика, 1985. – 144 с.
2. Гавкалова Н.Л. Особливості механізму фінан-

сового управління функціонуванням підприємств / Н.Л. Гавкалова // Державне будівництво. – 2012. – №. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_31.

3. Гудзь О.Є. Забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.Є. Гудзь. – Київ, 2007. – 39 с.

4. Зятковський І.В. Теоретичні засади фінансів підприємств / І.В. Зятковський // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 17–26.

5. Иваницкий В.П. Механизм инвестирования сбережений населения : [монография] / В.П. Иваницкий, Е.И. Мельникова. – Челябинск : ЮУрГУ, 2002. – 254 с.

6. Ковалев В.В. Финансовый анализ / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 336 с.

7. Львовчкін С.В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання : [монографія] / С.В. Львовчкін. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 432 с.

8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua/file/link/.../file/ias-32.pdf.

9. Теребух А.А. Господарські рішення на машинобудівних підприємствах: прийняття, оцінювання та моделювання : [монографія] / А.А. Теребух. – Львів : Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2010. – 244 с.

10. Улина С.Л. Подходы к формированию системы финансового менеджмента в России и за рубежом. – 2000. – № 2 / С.Л. Улина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2000-2/08.shtml>.

11. Финансы. Денежное обращение. Кредит : [учебник] / Под ред. Л.А. Дробозиной. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 479 с.

12. Фінансовий менеджмент : [підручник] / Під кер. А.М. Поддєрьогіна. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.